

MĂRTURII DE ATELIER

În peregrinarea spre Nepătruns, două Parce ne stau alături: de-a dreapta Natura cu sevele ei ocrotitoare, iar din partea inimii, Arta, ce răsplătește cu trainică frumusețe pe cei care i se dăruiesc, în primul rând pe artist, „muncitor în toate schimburile”, în pățimașă, neîncetată cursă cu sine însuși.

În timpul studiilor, la Paris, pictura de gen m-a atras cel mai mult – mai târziu, Sassetta și Ucello au devenit sorii devoțiunii mele, și Durer și Hieronimus Bosch, și artele Antichității – o ordine sau o paralelă nu pot fi stabilite – jocul e atât de complex, încât îl poți juca toată viața.

De la înapoierea mea în țară, am mers pe un făgaș sigur: participarea mea la lucrările monografice de la Drăguș mi-a cristalizat caracteristicile oamenilor de la noi, mi-a dat prilejul și febra de a le adânci. De-atunci, lucrul meu a tins să devină imaginea lor și a rosturilor acestui pământ, imaginea pe care n-am încetat de a o purta prin fața ochilor și a sensibilității celor de aici și de pe alte meleaguri, fixată în linie și culoare, cuprinsă în poeme și proze, modelată în lut sau trasată în alcătuirii înfăptuite cu acul, integrând-o cu toate mijloacele de care dispun, unui gen de figură universală în care puritatea și misterul său ocupă un loc de frunte.

Știu că, ori încotro m-aș îndrepta, noblețea, sobrietatea, vibrația sau humorul cuprins în străvechile filoane, m-ar atrage și m-ar nutri mereu cu inepuizabilele lor resurse. Chipurile întâlnite le-am transfigurat dându-le uneori înfățișare de măști; din carnavalești cortegii am deslușit jocul strâns cu durele, inexorabilele comandamente ale vieții, acceptarea sau sfidarea lor prin joc și cântec, gălceavă sau muțenie, și m-am legat să fac să transpară în imagini de mine închipuite, trecătoare bucurii și ascunsele spaime ce cuprind; uneori le-am identificat reprezentărilor cu unele măști de la Brănești, în procesiunile cărora – Chipul – o înfățișare a lui Pan – apare ca o figură supranaturală, descinzând din zeu sau imperator și este urmat, în tăcere, de o întregă, heteroclită

Masca verde și calul invadator, Regele și Regina (1973-1974)

Atrași de originalitatea acestor obiceiuri, o seamă de vizitatori, în majoritate oameni de artă, iau a doua zi după lăsată de sec drumul Brăneștilor, oricum ar fi schimbătoarea zi de primăvară pretimpurie. Uneori ne-au întâmpinat acolo zile ușor înșorite, alteori, crengile copacilor gemeau sub greutatea chiciurii și nu-ți puteai trage sufletul de frig. Totuși, de când am prins de veste despre existența acestei procesiuni, n-a fost an în care să nu mă duc s-o văd, să observ schimbările pe care, pe nesimțite, i le aduce timpul, o reînflorire uneori, alteori vreo scădere, dar, întocmai unui bolnav capricios care, aici moare, aici revine mai viguros la viață, Brăneștii ne rezervă totdeauna o surpriză și, adesea, surpriza e dublată de încântare.

Totți bărbaii tineri din comună și de prin împrejurimi se pregătesc îndelung pentru această sărbătoare, nestingheriți de faptul că ea cade întotdeauna în zi de lucru, pe care, din nerăbdare, îl scurtează. Surorii

și panglici multicolore care pornesc din creștet și falfăie în urma sa ca un steag și ca o trenă. Cu cât e „Chipul” mai împodobit și mai colorat, cu de-atât mai mare cinste și admirație este înconjurat de către numeroasa-i suită și de privitori. Dar consemnul alaiului este tăcerea. Înfrângerea regulei, rostirea, se pedepsește cu viguroase lovituri de bătă, baston de cauciuc, în lipsă, cu o bucată de pneu legată de capătul unei sfori.

În Roma antică, pedepsirea limbuției se făcea cu lanieră de piele; la Brănești acestea sunt uneori înlocuite cu fâșii de nylon, iar în ultima vreme unii figuranți își întregesc costumul cu piese din acest material. Pe toți aceștia îi lasă în urmă cei drapați cu rogojini cu franjuri, năvoade de prins pește, piei de capră sau alte animale cu coarne și bărbii; unii înaintează, săltând ca sălbăticiunile, alții arborează o gravitate sinistă, închipuind vreo pantomimă. Și iar: călugări încruntați sau cu privire spășită îndreptată spre cer, cardinali cu pălării cât o umbrelă, alaiuri de nuntă cu câte una, două sau chiar trei mirese, unele cu chip pierdut de Ofelie, altele fardate, provocatoare.

Complezente, dar bine apărute de pufoaice, fetele fac șpalier de-a lungul îngrădirilor, vorbind într-una spre a-și atrage pedeapsa care uneori se transformă în strânsă îmbrățișare. Din comportamentul unor inși față de semenii lor și sub aripa petrecerii, se deslușesc atunci intenții prietenești sau dușmănoase, se pecetluiesc legăminte, fără măcar să se cunoască împrejurarea că Pan e cel sărbătorit, adică Lupercus, cel care a ucis lupoaica ce-i hrănise pe Romulus și Remus și pe care noi o aflăm cu emoție acolo unde edilii noștri ne îngăduie s-o regăsim.

Convoaiele de măști se răresc din când în când, dar dinspre drumeaguri laterale apar mereu altele: fiecare grup aduce un nou fior, o lumină nouă... Copiii care însoțesc cortegiile se iau foarte în serios, așa cum numai copiii știu s-o facă; înveșmântați în petece bălțate sau doar în hăinuțele întoarse pe dos, ei arborează, pe frunte, un cartonaș pe care au trasat cu slova lor: „Cuc RSR” sau „Cuc isteț”, iar bicele lor improvizate din vreo săndăluță la capătul unei funii șfichiuesc cu îndârjire, parcă provocându-l, aerul rece...

(Din petece colorate, Ed „Cartea Românească”, 1977)

*

...Am considerat întotdeauna că un artist este mereu debitorul celor cărora li se adresează și că îndelungata cantonare într-o formulă, mereu

aceeași, nu poate să ducă la o operă de reală vibrație. Este ușor să apelezi la mijloacele unui maestru dintr-un secol trecut și să uimești contemporaneitatea când aceasta este într-un proces de reformulare a principiilor educației estetice, dar nu asta m-a atras; lipsită de un mediu familial, drumurile mele au fost anevoioase, mie doar arta mi-a rămas alături și am dorit-o înfăptuită prin propriile mele mijloace. Astfel, și după capul meu, pornind de la pictura în ulei, am trecut la frescă, apoi la ceramică, am scris poezie și proză, am iubit literatura și arta altor popoare ca pe ale noastre proprii și, când am vrut, m-am întors la pictură sau la mesagii înscrise cu firul de mătase și acul [...].

Cum lucrez? Nici măcar nu fac schițe. Schițele sunt tablouri finite și tablourile finite schițe – pe care le fac uneori după ce am pictat tabloul. Nu prea pot realiza tablouri la comandă ori după teme date, deși această infirmitate mi-a dăunat. Ce s-ar fi făcut pictorii Renașterii dacă nu ar fi lucrat la comandă și ce ne-am fi făcut noi fără operele lor?

Însă natura mi-a fost mereu îndemn și sprijin. Azi, când există fotografia, documentarul filmic și celelalte mijloace de perfectă redare, se cere mai mult decât oricând o superioară înțelegere pentru recrearea naturii în pictură. Sunt surprinsă când văd tineri pictori mărgininu-se la mijloacele picturale ale secolului trecut, preluându-le dogmatic. În ce mă privește, pornesc totdeauna de la lucruri văzute, de la amintirea lor sau, mai precis, de la unele amănunte semnificative: contactul plener cu viața din jur, cu frunzele, copacii, arhitecturile naturii, uneori acelea ale omului, a căror respirație mi-o notez și a căror pulsație mă însotește până la realizarea plastică sau literară care se integrează propriei mele existențe. Când simt că trebuie să lucrez, parcurg stări aproape rituale; mă eliberez întâi de unele obligații ale micii mele gospodării, de telefoane, de vizite stânjenitoare, apoi, pur și simplu, mă învârtesc în jurul pânzei și al ustensilelor, cumpănesc munca din ajun, repar câte ceva și, în cele din urmă, lucrez. Uneori am un randament nesperat, alteori numai epuizant. Și asta, zilnic...

Repar pentru că nu-mi place să fie ceva stricat și știu că lucrurile au viața lor, bună sau rea; nimeresc uneori pe mâini bune, alteori dimpotrivă. O mobilă frumoasă, un tablou, o broderie, chiar și un umil obiect gospodăresc ascund un zvon tainic pe care trebuie să-l asculți... Doar în continuă căutare de esențe și comandamente superioare, viața ar fi frustrată de calma ei frumusețe.

(Dintr-un interviu dat lui Virgil Mocanu, publicat în „România literară”, în preajma primei mari retrospective)

Măști cu preot, „chip” și himeră

suită care îl înconjoară, îl ocrotește, se teme sau își râde de el... Cred că o dramă shakespeariană nu cuprinde mai mult gând și desfășurare de frenetice, nelămurite, dar cert stăpânite stări, decât o dată pe an – o anumită zi de iarnă sub cețurile ușoare de la Brănești.

(mărturie pe clapa copertii:

Poeme - Imagini - Proze, ed. a 2-a, 2004)

*

Răsfoind Caesar, de Alexandre Dumas, povestitorul pasionat de propriile-i narațiuni, pe care neconștient le raportează la istoria și oamenii mari ai Franței, cred că am găsit și cheia bizarelor LUPERCALII de la Brănești, o sărbătoare de primăvară în cinstea lui Pan (Lupercus). De la romani ne vine și acest ritual, rămășiță viabilă a serbărilor în cinstea zeului Pan, divinitatea slăvită mai ales de ciobani și transplantată în șesul cu lunci și lacuri din preajma capitalei românești.

și iubitele îi ajută pe tineri la reușita deghizării, dându-le pe mână, ceea ce uneori e sinonim cu a le sacrifica, hainele lor cele mai bune, farduri, măgele și văluri; mai iau de acasă hamurile și clopotele vitelor, perdele și macaturi înflorate, tot ce poate servi la o cât mai bogată deghizare – însă ceea ce au din belșug e imaginația : ce cu gândul n-ai gândit îți iese în cale pe șoseaua din Brănești, lăsându-ți doar regretul că viziunea se mistuie prea repede... deși ea face loc altor și altor ingenioase înfățișări. E greu de descris asemenea apariții – eu am încercat să le pictez, pe-atât pe cât pot fi ele redade, fără neconștient schimbata lor însuflețire.

Cele mai numeroase sunt măștile obișnuite, deși foarte variate și acestea, numite „Cuci”, dar „Chipul” e cumva Pan însuși; investit cu toaig și purtând o chivără imensă, cam cât un voinic de la cap până la brâu, împodobită cu oglinjoare, flori, măgele

Cărțile

*Cărților, ierbar de leac,
cine spune că sunt sărac?
Oamenii vin ca iar să se ducă,
frunze desprinse – nu știu nici ele
ce cale apucă...
cerul în pragul nopții și-n pragul
cerului păienjenişul copacilor,
mierea și toate răspunsurile vracilor le știu
dar răspunsurile de când lumea
n-au fost decât tot întrebări
despre leacurile adevărate, otrăvurile de preț:
Tinerețe, iubire, Har, Frumuseți...
Ca să nu strice sufletul, zălog,
Dumnezeu nu le dă pe toate la un loc.*

*Cărților, ierbar de leac,
suflete ale călătorilor din veac,
vin oamenii ca iar să se ducă –
nu spune nimeni ce cale apucă.*